

Inhoud

Toespraak J.C.E.M. Bouwens, Voorzitter Stichting Herdenking Gevallenen en Slachtoffers in Nederlands-Indië.....	1
Toespraak J.H.C. van Zanen, Burgemeester Gemeente Amstelveen.....	3
Toespraak W. van Lith, Voorzitter Bond van Wapenbroeders, Afdeling Amstelland	6
Toespraak “Koester herinneringen” Prof. Dr. Ruud Lapré	7

Toespraak J.C.E.M. Bouwens, Voorzitter Stichting Herdenking Gevallenen en Slachtoffers in Nederlands-Indië

Dames en heren,
geachte Meneer de Commissaris,
generaal,
burgemeesters
en bovenal
vertegenwoordigers van Indische organisaties,
slachtoffers en nabestaanden van de oorlog in Nederlands Indië,

...

Staat u mij toe dat ik aan het begin van deze herdenking eerst onze deelneming betuig aan de Koninklijke Familie in verband met het overlijden van Prins Friso afgelopen maandag. Ook wij - de Indische gemeenschap - leven mee met de Koninklijke Familie en wij wensen hen veel sterkte met dit droevige verlies.

...

Van harte heet ik u allen welkom in het Broersepark bij de herdenking van de Gevallenen en Slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en van die in Nederlands-Indië in het bijzonder.

...

Vorig jaar werd u vanaf deze plaats welkom geheten door mijn voorganger. Met eerbied en respect noem ik vanavond hier haar naam: Ankie Werner - Vos. Een aantal weken na de herdenking werd bij haar geconstateerd dat zij ernstig ziek was en op 3 december 2012 is zij thuis overleden. Door haar naam hier te noemen, wil ik haar ook vandaag laten aansluiten bij onze herdenking. Ik vind het dan ook fijn dat haar man Amman, haar zoon Isa en andere familieleden hier vanavond bij ons zijn. Ik wens jullie vanaf hier veel sterkte. Moge zij - samen met haar moeder die eerder dit jaar overleed - rusten in vrede.

...

Morgen - 15 augustus - is het 68 jaar geleden dat er officieel een einde kwam aan de Tweede Wereld Oorlog voor het Koninkrijk der Nederlanden. Hoewel Nederland op 5 mei 1945 werd bevrijd, eindigde de oorlog in Nederlands-Indië pas op 15 augustus 1945 door de capitulatie van Japan. Voor de 25^e keer zal er morgen een officiële herdenking zijn bij het Indisch Monument in Den Haag.

Vanmorgen was er een serene herdenking bij de Indische plaquette in de hal van het Binnenhof van de Tweede Kamer der Staten Generaal en vanavond staan wij hier stil bij alle gevallen en slachtoffers.

Deze jaarlijkse herdenkingen roepen bij velen van ons diepe, verdrietige emoties op. Velen waren zelf slachtoffer of hebben dierbare familieleden en vrienden verloren. Jonge militairen lieten het leven. Meer dan 100.000 burgers - mannen, vrouwen en kinderen - werden opgesloten in burgerkampen. Ontelbare gezinnen werden ontwricht. Circa 300.000 ontheemden vertrokken naar Europa om in Nederland een nieuw en onzeker bestaan op de bouwen.

Het zijn bekende feiten, het is het verhaal van onze geschiedenis. De feiten uit die tijd maken ons ook vandaag nog stil van binnen, zeker hen die het aan den lijve hebben meegemaakt. Ja, zelfs zo stil dat het generaties lang moeilijk of zelfs onmogelijk was er over te spreken. Toch is er in de loop der jaren erkenning gekomen voor de ontberingen uit die tijd en is het goed de jaarlijkse herdenkingen te blijven houden.

Tijdens de herdenkingen in Amstelveen proberen wij juist die stilte te doorbreken door te luisteren naar de herinneringen van de mensen die die verschrikkelijke tijd hebben meegemaakt of daarvan namens hun ouders of grootouders over kunnen getuigen. Dit jaar luisteren wij daarom graag naar de het verhaal van de heer Ruud Lapré en dat van zijn vader. Ook onze burgemeester, de heer Jan van Zanen, kan dankzij het verleden van zijn schoonfamilie jaarlijks bekwaam putten uit dit rechtstreekse contact met de Indische geschiedenis.

Zo inspireren de verhalen uit het verleden de mensen van vandaag. Sterker nog, door vandaag de dag stil te staan bij het verleden maken wij een verbinding met de toekomst en daarmee met toekomstige generaties.

Via een onderwijsproject op drie Amstelveense basisscholen - genaamd 'ontmoeten en (her)denken' - stelt de gemeente Amstelveen ons het komend schooljaar in staat om samen met vrijwilligers onze jeugd te laten nadenken over hoe de oudere generatie streed voor democratie en vrijheid in zowel Europa als in Azië.

Laten wij de kostbare vrede doorgeven - zo mooi gesymboliseerd door de fakkel in het logo van het Nationaal Comité - en laten wij daarbij niet vergeten zij die ons ontvielen op het pad naar een vreedzame wereld. Laten wij de herinneringen koesteren en de gedachten aan onze dierbaren levend houden. Opdat wij niet vergeten.

Toespraak J.H.C. van Zanen, Burgemeester Gemeente Amstelveen

Dames en heren,

' ... De koffers zouden we de volgende dag terugkrijgen, maar 's middags om zes uur ging het regenen, tot de volgende morgen, en onze koffers die gewoon maar op een veld waren neergegoot dreven weg. Zodat we de volgende dag totaal doorweekte barang terug vonden, waar we niets meer aan hadden. De koffers mochten niet mee het kamp in, we mochten eruit halen wat we konden dragen. De rest werd in een goedang neergegoot. De eerste dagen vonden we het vreselijk. Het kamp was omsloten door grote tuinen waar de vrouwen moesten werken. De vrouwen die er al waren toen wij kwamen, zeiden dat je als corvee het beste in de tuin kon werken, want dan was je de hut uit en tenminste in de buitenlucht.

Het eten was ook heel erg, je kreeg 's ochtends een klein stukje brood (dat op elastiek leek), 's middags 200 cc rijst met 1 pollepel soep en 's avonds weer een stukje elastiek ...'.

Dames en heren,

Meneer de Commissaris van de Koning,

Ambtgenoten uit de regio,

...

Zomaar een citaat uit het dagboek ('*Kort verslag van de oorlogstijd*', Lies Hajonides van der Meulen) van wijlen mijn schoonmoeder.

Zij verbleef in meisjeskamp Kampong Makassar op West-Java.

Dat verblijf had grote gevolgen voor de rest van haar leven.

Voor heel veel mensen had en heeft die tijd, die periode aldaar, grote gevolgen voor de rest van hun leven.

Verhalen en herinneringen uit die periode geven een beeld van de verschrikkelijke ervaringen die de slachtoffers en hun naasten hebben moeten ervaren.

Jong en oud.

Vrouwen en mannen.

Daaraan denken, daarover spreken, dat herdenken, is en blijft belangrijk.

Ook vandaag, hier op 14 augustus 2013 in het Broersepark in Amstelveen, bij deze regionale plechtigheid.

Samen stilstaan bij,

en eerbied tonen voor de slachtoffers en hun nabestaanden in voormalig Nederlands-Indië,

stilstaan bij en respect tonen voor de strijd voor vrijheid en menselijke waardigheid.

'Herinneringen moet je koesteren', hoe zwaar u dat soms ook valt.

Herinneringen bijvoorbeeld aan mevrouw Ankie Werner, die zich jaren voor de stichting Indië-herdenking heeft ingezet.

Met veel energie en bezieling.

Bij ons afscheid wenste ik haar en haar echtgenoot 'kracht'.

'Kalmte' was beter.

Dames en heren,

'Herinneringen moet je koesteren, hoe zwaar u dat soms ook valt.

Of u misschien een dubbel gevoel bezorgt.

Zoals iemand schreef:

*'... Veel belangstelling voor de verhalen uit het verleden had ik meestal niet. De wereld van vroeger vond ik haaks staan op die waar wij ons intussen in bevonden. Dat gevoel leefde vooral sterk toen wij eenmaal in Nederland waren ... Voor mij gold: Indië was van vroeger, Nederland is van nu. Waarom dan toch steeds achterom willen kijken? ... Mijn terughoudendheid over de nostalgie van de ouderen kwam voort uit een licht gevoel van medelijden met hen: ze waren toch al zo veel kwijtgeraakt. Door erover te praten maken zij de kloof tussen wat **was** en wat **is** steeds groter ...'* (p.39). ('Terra incognita, Indische schetsen van vader tot zoon', Ruud Lapre)

Een dubbel gevoel.

Als je moet leven met nare herinneringen aan verschrikkingen, zoals een aantal van u die meemaakten destijds in Nederlands-Indië ...

Of als u van een volgende generatie bent;

ook u kunt lijden onder de gevolgen van de zeer traumatische gebeurtenissen.

Mijn echtgenote, onze kinderen en ik, zijn van de generatie van na de oorlog, wij maakten het niet aan den lijve mee.

Voor ons maakt dat het respect alleen maar groter.

Respect voor uw verhalen en herinneringen.

Verhalen die werden verteld of misschien nog vaker: verhalen die niet werden verteld.

Maar waarvan de sporen nog steeds zicht- en voelbaar zijn.

Als een verborgen dreiging.

Veel levens in en na de oorlog zijn negatief beïnvloed.

Het gezinsleven, of juist het ontbreken ervan, werd er door gekleurd.

Kun je die herinneringen dan koesteren?

Ik vraag het me af, maar voor ons, zijn ze waardevol.

De vele verhalen.

Kunnen ze betekenis geven.

En misschien wel steun en bemoediging.

Dat wens ik u in ieder geval van harte toe.

Juist omdat er niet één verhaal is, maar meerdere, is het van belang al deze verhalen, te bewaren en vooral door te geven.

Zo krijgen ook nieuwe generaties iets mee van de invloed die het beleven van verschrikkelijke ervaringen heeft op iemand en hoe dit later doorwerkt in een familie en de verdere omgeving.

Door hier samen te komen en herinneringen te delen, kunt u ze samen koesteren.

Herinneringen aan gebeurtenissen die uw leven hebben bepaald.

Herinneringen aan geliefden die u moet missen.

Herinneringen die u hebben gemaakt tot de mens die u vandaag bent.

Zij mogen niet vergeten worden.

Zo kunnen, ook wij, onze dankbaarheid tonen en ons diepe respect.

Voor diegenen die vielen voor onze vrijheid.

Of in deze strijd anderszins slachtoffer werden.

En dan is het aan ons om, mede gesterkt door die verhalen en herinneringen, de vrijheid door te geven.

'Herinneringen moet je koesteren', hoe zwaar u dat soms ook valt.

Dank u wel.

Toespraak W. van Lith, Voorzitter Bond van Wapenbroeders, Afdeling Amstelland

Excellentie, generaal, burgermeesters, dames en heren, jongens en meisjes.

Dank zij een fantastisch bestuur van de stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers Ned. Indië te Amstelveen, zijn wij bijeen om voor de zeventiende maal een herdenking mee te maken en ons te verenigen rondom dit monument, wat opgericht is ter Ere van jonge mannen, vrouwen en zelfs kinderen, militairen, burgers, verzetslieden en gevangenen in interneringskampen, die zich hebben ingezet voor onze vrijheid en hun leven hebben gegeven op vreemd grondgebied tijdens de tweede wereldoorlog en in het bijzonder in ons voormalig Nederlands-Indië en tijdens de politionele acties na 1945 tot 1950 en Nieuw Guinea tot en met augustus 1962.

Met groot respect staan wij hier en herdenken deze mannen en vrouwen, hun inzet heeft ons de Vrede gebracht. Wat doen wij nu met deze Vrede?

Ik citeer de generaal bd. Uhm tijdens de herdenking 4 mei op de dam,:

De strijd voor Vrijheid is nooit over. De strijd voor Vrijheid begint elke dag opnieuw, in jezelf en in de samenleving. Aldus de Generaal.

En dit beginsel wordt van harte onderschreven door onze Bond van Wapenbroeders .

Laat ons deze Vrede koesteren, doch deze Vrede begint in Ons zelf en dan kunnen Wij deze Vrede uitdragen.

Dat is de opdracht, die deze mannen en vrouwen, die hun leven aldaar hebben gegeven, ons hebben meegegeven.

Voor nabestaanden is deze herdenking een speciale gebeurtenis; zij herleven de gebeurtenissen van die tijd tijdens zo'n herdenking, een tijd die nooit te vergeten is, zij dragen deze erfenis altijd met zich mee.

Het is goed bij dit laatste even stil te staan. Hoewel er niet enig moment in deze wereld is om van te zeggen, dat er vrede is - immers steeds weer zijn er conflicten in de wereld, waarbij oorlogsomstandigheden ontstaan door welke oorzaak dan ook; denk aan Israël-Palestijnen, Irak, Afganistan enz, enz. Een rivaliteit tussen de machten van volkeren

Wij mogen niet onderschatten welk een ellende dit alles heeft veroorzaakt onder vele duizenden onschuldige mensen. Wij met onze ervaringen van toen weten wat ook nu weer aan angst en pijn over mensen heen gekomen is

Dit alles blijft het nodig maken ons te herinneren wat ons toen is overkomen.

Wij moeten waakzaam blijven om voorzover, dat in onze macht ligt, de wereld en ons land te vrijwaren van nieuwe ellende.

In het begin van deze plechtigheid hebben wapenbroeders het Banier van de Bond van Wapenbroeders in ons midden gebracht. Het is een eer voor ons dit te mogen doen ter nagedachtenis van hen, die tijdens de tweede wereldoorlog hun leven moesten geven.

Daarbij wil ik graag alle slachtoffers betrekken van welke oorlog of welke vredesmissie dan ook

Moge het offer, dat zij brachten, ons stimuleren waakzaam te zijn en te blijven, ook nu nog, zo vele jaren later.

Toespraak “Koester herinneringen” Prof. Dr. Ruud Lapré

Waarom gedenken?

Na zoveel jaren

Heeft dat nog zin?

Met alle overtuiging: Ik denk van wel

En daarom zijn we hier

Gedenken is betekenis toekennen

Feiten van toen een nieuwe waarheid geven

Waarheid die past bij het hier en nu

Voor de anderen om ons heen

Maar vooral: Voor de gemakzucht bij onszelf

Gedenken is willen leren van het verleden

Om een open oog te houden voor de toekomst

Met de wil niet te vervallen in falen van vroeger

Gedenken is zoveel meer dan rouwen

Is al een leven verder, een nieuwe waarheid verder

Vele herinneringen verder

Onmisbaar voor de dunne bescherm laag van onze beschaving

Broodnodig om die van nieuwe lading te voorzien

Daarom: koester herinneringen

Dat is ook het motto van het verhaal dat ik hier voor u mag uitspreken

In warme en dierbare herinnering

Aan al de gevallen en slachtoffers die in onze gedachten voortleven

Meestal in verre schemerzones en bestofte uithoeken van ons geheugen

Soms in ere hersteld, zoals nu

Met dank aan degenen die willen blijven leren van het verleden

En zo beschaving verdedigen en helpen in stand te houden

Dames en heren, beste aanwezigen,

Het boek “Terra Incognita. Indische schetsen van vader tot zoon” dat ik twee jaar geleden schreef, gaat over herinneringen.

Ik droeg het boek op aan de schoonheid van herinneringen: de goede en de slechte; omdat zij het leven waard maken om geleefd te worden.

Mijn jeugd in Nederlands Indië. De oorlogsjaren daar: de ongelijke strijd, de capitulatie, de kampen, de wreedheden. Wie kent de feiten en verhalen niet?

De doden en de gewonden, de fysiek en mentaal getraumatiseerden; wie kent ze niet persoonlijk?

Ze zijn hier op deze dag bij ons. Het zijn de broers en zusters, de ouders en de grootouders van ons, van de mensen die dat hier gedenken.

Later kwamen de onafwendbare gevolgen van die oorlog. Het pijnlijke einde van de koloniale periode. De opstand, de politioele acties. En weer de doden, de gewonden en de getraumatiseerden. Geschiedenis in herhaling. Een feuilleton in vele afleveringen.

De aanval van Japan op Pearl Harbour en het uitbreken van de oorlog was een maand voor mijn geboorte. Wij woonden in Batavia en moesten vluchten naar het stadje Tjiandjoer in de bergen vlakbij Bandoeng. Mijn vader werd even daarna van zijn bed gelicht en weggevoerd naar de Glodok gevangenis in Batavia. Hij overleefde het. Ternauwernood en tot zijn eigen verbazing.

De geschiedenis nam haar loop. Naadloos ging het ene geweld over in het andere: van oorlog naar opstand. Geweld kent geen medelijden. Maar als een kat met zeven levens overleefde mijn vader wederom. En ook zijn gezin overkwam dat geluk. Helaas gold dat niet voor zijn vader, zijn moeder, zijn broer, andere familieleden, vele vrienden.

Ook mijn vader kon er niet over praten. Zoals velen van zijn generatie. Wegstoppen van leed is van alle tijden. Naar het schijnt een overlevingsstrategie. Herdenken slaat een brug tussen het zwijgen van degenen die zelf niet meer kunnen spreken en generaties die willen weten.

Van veel van de gebeurtenissen, laat staan van zijn gevoelens, zou ik nooit geweten hebben als mijn vader ze niet, 50 jaar later pas, in een paar persoonlijke, aan mij gerichte brieven had opgeschreven. Daar was moed voor nodig. Hij heeft er een halve eeuw over gedaan om die bij elkaar te schrapen.

We hebben er verder niet meer over gesproken. Nimmer. Hoogstens verborgen in een cynische grap. Hij kon en wilde het niet. Ik ging daarin mee, wilde zijn weggestopt verdriet niet oprakelen. Hem op zijn vergevorderde leeftijd er niet mee pijnigen.

Zijn nachtmerries is hij nooit kwijtgeraakt. Op iedere vraag over hoe het gaat, is het antwoord nog steeds en nooit anders geweest dan de welbekende gemeenplaats: “Goed! Ja hoor, uitstekend zelfs, alleen wat doof. Hoe zo?”

Hoewel vergevengszind, heeft hij nooit een Japanse auto willen kopen. Maar hij hield intens van het land waar hij was geboren en van de bewoners. Zijn vrienden van daar zijn altijd zijn vrienden gebleven. Het verschil in hun nationaliteit heeft daar geen verandering in gebracht.

Natuurlijk hebben de oorlogsjaren en de jaren van de opstand erna veel met hem gedaan, en met mijn moeder, en met mijn oudere broer want zij maakten die jaren bewuster mee dan ik. En met hen vele, vele onbekende anderen. Voor hen en voor de 1^e, 2^e en 3^e generatie na hen, die willen weten, zijn wij hier.

Gebeurtenissen als toen laten iets bij mensen na. Laten wij hopen een afkeer van onnodig geweld, de wil om pal te blijven staan achter waarden als rechtvaardigheid, onderling respect en instandhouding van menselijke beschaving.

Laat het lot van gevallen en slachtoffers niet voor niets zijn gebeurd, laten we leren van het verleden. Laten wij daarom blijven gedenken.